

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 330.336.6:336.7

JEL Classification: G24, O31

*Волощук В.Р.,
канд. екон. наук, асистент кафедри фінансів,
банківської справи і страхування,
Подільський державний аграрно-технічний університет*

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання одним з найважливіших факторів економічного розвитку є інноваційна діяльність. Інновації відіграють досить важливу роль у структурній перебудові господарського механізму, підвищенні інтенсивності його якісної трансформації за умови ефективного користування інтелектуальним потенціалом країни, забезпечення конкурентоспроможності. Інноваційна діяльність потребує виділення певних фінансових коштів для свого здійснення. На сьогоднішній день як малі, так і великі підприємства стикаються з проблемою недостатнього фінансування інноваційних процесів. Вирішення дефіциту фінансових коштів слід почати із вивчення наявних джерел фінансування інноваційної діяльності та підвищення ефективності використання фінансових важелів. Зважаючи на дефіцит фінансових ресурсів, який притаманний нинішній економічній ситуації в Україні, питання фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємств є дуже актуальними і потребують подальших досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам здійснення та фінансування інноваційної діяльності було присвячено ряд праць вітчизняних та зарубіжних науковців: І. Ансофа, І. Бланка, Л. Дж. Гітмана, І. Балабанова, Г. Возняк, А. Гриньова, М. Денисенка, В. Захарченка, Т. Зеленської, В. Зянько, І. Єпіфанова, Ю. Лупенко, О. Захарчука, Т. Мацібора, В. Нечитайло, С. Ковальова, В. Семіноженка, Л. Федулової та ін.

Дослідженнями різних аспектів інноваційної діяльності займаються як зарубіжні, так і вітчизняні вчені. Вагомий внесок у розв'язання цієї проблеми зробили Зянько В. В., Єпіфанова І. Ю. та Зянько В. В. [1], які в своєму дослідженні охарактеризували модель інноваційного розвитку та її національні особливості, а також виявили суперечності інноваційного процесу в Україні. Возняк Г. В. та Кузнецова А. Я. [2] визначили організаційні форми підтримки інноваційної діяльності та надали рекомендації щодо використання власних фінансових ресурсів суб'єктів господарювання. Почтовюк А. Б. було проаналізовано фінансове забезпечення інноваційної діяльності підприємств України та наголошено на необхідності фіскального стимулювання інноваційної діяльності підприємств, підвищення рівня банківського кредитування та венчурного фінансування [3].

Можливості розширення джерел власних фінансових ресурсів підприємств для активізації їх інноваційної діяльності висвітлено у праці Колодяжної І. В. та Борблік К. Е. [4]. Використання позабюджетних джерел фінансування в частині спрямування інвестиційного потенціалу фінансових установ в інноваційний процес та кредитування інноваційних проектів досліджено у монографії за редакцією Диби М.І. та Юркевича О.М. [5]. Ними акцентовано увагу на заходах непрямого стимулювання інноваційної діяльності.

Федуловою Л. І. запропоновано концептуальну модель інноваційної стратегії України та охарактеризовано сутність її складових стосовно стратегічних напрямків; крім того, визначено передумови її реалізації [6]. Досить змістовно, на нашу думку, автор систематизував фактори мікросередовища, які впливають на інноваційну активність підприємств, та запропонував статистичні показники, що дають змогу провести оцінювання.

Слід зазначити, що у роботах зарубіжних учених звертається увага на проблему впливу різних джерел фінансування на чутливість інноваційної діяльності. Деякі з них вважають, що найбільш чутливою інноваційна діяльність є для малих і новостворених підприємств з високими темпами економічного розвитку [7]. Аналогічні наукові погляди щодо впливу зміни грошових потоків на чутливість інноваційної діяльності підприємств спостерігаються у роботах інших науковців [8; 9].

Відомо, що «фінансове забезпечення наукової і науково-технічної діяльності в Україні здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, коштів установ, організацій та підприємств, вітчизняних та іноземних замовників робіт, грантів, інших джерел, не заборонених законом» [10].

Наукові розробки цих та інших авторів[18] містять серйозні напрацювання щодо питань фінансового забезпечення інноваційної діяльності. Проте ряд проблем, пов'язаних з активізацією інноваційного розвитку, не знайшли свого остаточного вирішення. В умовах швидкоплинного науково-технічного прогресу вони знову постають в інших аспектах, оскільки економіка є динамічною системою, яка постійно породжує нові проблеми, що потребують наукового вирішення. Необхідно своєчасно аналізувати можливі джерела фінансування інвестицій, які мають найбільший вплив на обсяги інноваційної діяльності. Це й умовило актуальність обраної теми дослідження.

Постановка завдання. Мета статті – на основі системного підходу та узагальнення теоретичних й науково-практичних підходів розкрити джерела, види, динаміку, обсяги і структуру фінансування інноваційної діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Масштаб фінансування наукових досліджень є одним з найважливіших показників у розвитку національного науково-технічного й інноваційного потенціалу. Світовий досвід свідчить, що вплив вітчизняного науково-технічного й інноваційного потенціалу на соціально-економічний розвиток країни значною мірою залежить від частки внутрішнього валового продукту (ВВП), яка витрачається на наукові дослідження. Відомо, що лише за рівня витрат, який перевищує 1,7% ВВП, наука дійсно починає впливати на розвиток економіки. Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» передбачено бюджетні асигнування на науку і науково-технічну діяльність у розмірі не менше 1,7% ВВП [10]. У Європейському Союзі, згідно зі стратегією «Європа 2020», була визначена мета збільшити валові витрати на наукові дослідження з 2% до 3% ВВП [11].

Фінансування є однією з найважливіших умов інноваційної активності, оскільки проведення ефективної інноваційної діяльності вимагає значних фінансових вкладень. За походженням джерела фінансування інновацій можна поділити на внутрішні та зовнішні відносно підприємства.

Найчастіше до внутрішніх джерел фінансування відносять власні кошти підприємства у вигляді прибутку, амортизаційних відрахувань, використання резервного фонду для покриття тимчасових поточних збитків підприємства на період до виходу підприємства на проектні показники обсягів випуску та продажу, що перевищують обсяги беззбиткового випуску та продажу [12, с. 224].

Підприємства намагаються в першу чергу використовувати свої власні кошти для розвитку інновацій. Впровадження конструктивних і технологічних нововведень може здійснюватися за рахунок коштів фонду розвитку виробництва і фонду амортизаційних відрахувань. Статутом підприємства передбачається відрахування до фонду розвитку виробництва частини прибутку до сплати податків, що залишається в розпорядженні підприємства після інших обов'язкових платежів і формування резервного фонду. Кошти фонду розвитку можуть використовуватися на відновлення і розширення виробництва, здійснення науково-дослідних, дослідно-конструкторських і технологічних проектів, а також програм освоєння коштів, що сприяють зміцненню матеріально-технічної бази підприємства. Якщо власних коштів підприємства не вистачає, можна вдаватися до додаткової емісії цінних паперів [13].

Успіх інноваційної діяльності значною мірою встановлюється формами її організації і способами фінансової підтримки. По мірі того, як нові наукові розробки і технології стають основоположними складовими національної безпеки держави, розвинені країни знаходять різноманітні можливості для підтримки й розвитку інновацій. При цьому поширюється різноманітність методів фінансування інноваційної діяльності і спектр заходів з непрямої підтримки інновацій [13].

До переваг фінансового забезпечення інноваційної діяльності власними коштами можна віднести: підвищення фінансової стійкості за рахунок додатково сформованого з прибутку власного капіталу; формування і використання власних коштів, що відбувається стабільно упродовж року; спрощений механізм прийняття управлінських рішень; висока норма прибутку інвестованого капіталу, що не потребує сплати позикового процента в будь-яких його формах; істотне зниження ризику неплатоспроможності та банкрутства при їх використанні [14, с. 336]. Не зважаючи на переваги, на практиці нові або невеликі підприємства не в змозі фінансувати інновації тільки за рахунок внутрішніх ресурсів, так як це доволі складно і ризиковано, тому вони звертаються до зовнішніх джерел.

Зовнішні джерела фінансування інноваційних процесів – це джерела, які отримують промислові підприємства зі сторони на умовах платності та строковості і можуть бути використані на реалізацію інноваційного процесу. До них належать позикові та залучені ресурси. Позикові фінансові кошти передбачають повернення їх зі сплатою відсотків за користування або без сплати. Їх джерелами є кошти бюджетів, позабюджетних фондів, комерційні та інші кредити, іноземні інвестиції [15, с. 102].

Розвинені країни черпають фінансові ресурси для інноваційної діяльності як з державних, так і приватних джерел: для більшості країн Західної Європи і США характерний рівний розподіл фінансових ресурсів для НДДКР між державним і приватним капіталом.

Система фінансування інноваційної діяльності є складним переплетенням форм і джерел фінансування. Так, основними джерелами коштів, які використовуються для фінансування інноваційної діяльності в Україні, є:

1. Державні інвестиційні ресурси (бюджетні кошти, кошти позабюджетних фондів, державні запозичення, пакети акцій, майно державної власності).

2. Інвестиційні, зокрема фінансові, ресурси суб'єктів господарювання комерційного і некомерційного характеру, а також громадських організацій, фізичних осіб і т. п. Це інвестиційні ресурси колективних інвесторів, зокрема, страхових компаній, інвестиційних фондів і компаній недержавних пенсійних фондів. Сюди ж входять і власні засоби підприємств, а також кредитні ресурси комерційних банків, інших кредитних організацій і спеціально уповноважених урядом інвестиційних банків.

Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств України у 2000–2018 рр. представлено в табл. 1.

Таблиця 1
Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств

Роки	Витрати на інновації, млн грн	У тому числі за рахунок коштів			
		власних	державного бюджету	інвесторів- нерезидентів	інших джерел
2000	1757,1	1399,3	7,7	133,1	217,0
2005	5751,6	5045,4	28,1	157,9	520,2
2010	8045,5	4775,2	87,0	2411,4	771,9
2015	13813,7	13427,0	55,1	58,6	273,0
2016	23229,5	22036,0	179,0	23,4	991,1
2017	9117,5	7704,1	227,3	107,8	1078,3
2018	12180,1	10742,0	639,1	107,0	692,0
Відношення 2018 р. до 2010 р.	7,3 рази	7,7 рази	83 рази	80%	3,2 рази

Джерело: розраховано автором на основі [16]

Згідно даних табл. 1 витрати на інновації за період з 2000 р. до 2018 р. зросли у 7,3 рази. Найбільші темпи росту асигнувань характерні для надходжень з державного бюджету, однак їх питома вага в межах 5%. Спостерігається зменшення коштів інвесторів-нерезидентів. Слід зауважити, що в Україні фінансовим джерелом, яке забезпечує розв'язання великомасштабних науково-технічних проблем, є кошти державного бюджету, за рахунок яких виконуються цільові, комплексні програми, проводиться сприяння розвитку малих форм підприємництва у науково-технічній сфері.

Основним джерелом виступають власні кошти підприємств, питома вага яких у звітному році 88% від загальних витрат. Порядок фінансування інноваційних проектів і структура інвестиційних ресурсів у кожному конкретному випадку має свою специфіку і безпосередньо пов'язаний з характером впроваджуваних нововведень, що відображено в табл. 2.

Дані табл. 2 свідчать про те, що малі і середні підприємства самостійно впроваджували більше процесові інновації, а менше продуктові, а великі – порівну продуктові та процесові. Спостерігається тенденція до переорієнтації на продуктові інновації і зростання надання інноваційних послуг малими та дещо середніми, скорочення великими підприємствами в цілому в економіці, включаючи промислові, та швидшими темпами за іншими видами економічної діяльності (за виключенням середніх), що свідчить про згортання процесів модернізації та вказує на необхідність залучення додаткових зовнішніх фінансових ресурсів, оскільки власних не вистачає для оновлення виробництва.

Враховуючи виділені тенденції інноваційної діяльності, вважаємо, що сучасна концепція формування фінансового механізму забезпечення інноваційного розвитку характеризується:

по-перше, цільовою орієнтацією на поєднання прямого держбюджетного фінансування інноваційних програм і проектів з фінансовою підтримкою окремих наукових організацій;

по-друге, множинністю джерел фінансування, коли разом із бюджетними асигнуваннями використовуються позабюджетні джерела, зокрема, засоби промислово-фінансових груп, комерційних банків, об'єднань, організацій, інших суб'єктів господарювання.

На даний час розпочато реорганізацію Державного фонду фундаментальних досліджень (ДФФД) та його приєднання до Національного фонду досліджень (НФД), який є одним з ключових елементів реформи системи фінансування науки України. Він надаватиме гранти на фундаментальні дослідження з природничих, технічних, суспільних та гуманітарних наук, а також на прикладні дослідження та розробки за пріоритетними напрямками. Кошти розподілятимуть шляхом надання індивідуальних, колективних та інституційних грантів. Кошти даного фонду формуються за рахунок державних асигнувань, добровільних внесків підприємств, установ, організацій і громадян (у т. ч. іноземних юридичних і фізичних осіб), інших джерел.

Джерелами недержавної системи фінансування інноваційних проектів виступають: кошти, які мобілізують через емісію цінних паперів; кредити комерційних банків; спеціалізовані та благодійні фонди; кошти інвестиційних фондів і компаній, інших підприємств і організацій, зацікавлених у

якнайшвидшому випуску нової продукції.

Таблиця 2

Частка кількості підприємств, що самостійно впроваджували інноваційну продукцію (товари, послуги) та/або технологічні процеси, з розподілом за середньою кількістю працівників

% до загальної кількості інноваційно активних підприємств відповідного угруповання

	Усього		У тому числі					
			товари		послуги		процеси	
	2016	2018	2016	2018	2016	2018	2016	2018
Усього	61,3	69,9	27,7	40,1	10,3	13,6	48,3	45,3
із середньою кількістю працівників								
від 10 до 49 осіб	60,2	69,7	21,4	37,8	11,3	16,4	48,7	44,5
від 50 до 249 осіб	61,1	69,5	31,7	39,4	9,2	12,3	47,2	45,2
250 осіб і більше	65,1	71,0	41,5	47,6	9,1	8,1	48,9	47,6
Промисловість	65,9	73,8	40,6	50,0	5,4	8,1	50,4	46,5
із середньою кількістю працівників								
від 10 до 49 осіб	67,2	76,2	35,2	50,8	5,7	9,6	53,4	48,3
від 50 до 249 осіб	64,0	70,2	41,2	46,2	4,9	8,1	47,6	43,5
250 осіб і більше	66,6	74,5	49,5	54,1	5,6	5,3	49,1	47,9
Інші види економічної діяльності	55,1	61,8	10,9	19,5	16,8	25,1	45,5	42,6
із середньою кількістю працівників								
від 10 до 49 осіб	54,6	61,1	10,3	20,6	15,8	25,5	44,9	39,4
від 50 до 249 осіб	55,5	67,1	13,7	17,8	17,6	25,6	46,6	50,7
250 осіб і більше	58,8	53,8	7,8	16,1	23,5	21,5	48,0	46,2

Джерело: розраховано автором на основі [16]

Впровадження конструктивних і технологічних нововведень може здійснюватися за рахунок власних коштів фонду розвитку виробництва і фонду амортизаційних відрахувань. Статутом підприємства передбачається відрахування до фонду розвитку виробництва частини прибутку до сплати податків, що залишається в розпорядженні підприємства після інших обов'язкових платежів і формування резервного фонду. Кошти фонду розвитку можуть використовуватися на відновлення і розширення виробництва, здійснення науково-дослідних, дослідно-конструкторських і технологічних проектів, а також програм освоєння коштів, що сприяють зміцненню матеріально-технічної бази підприємства. Якщо власних коштів підприємства не вистачає, можна вдаватися до додаткової емісії цінних паперів.

При цьому для розвинених країн Європи та США характерна комбінована модель фінансового забезпечення, яка включає приблизно однаковий обсяг фінансових ресурсів як з державних, так і з приватно-комерційних джерел [17].

У світовій практиці для фінансування інвестицій в основний капітал широко застосовуються позикові засоби, особливо банківські кредити. У розвинених країнах частка банківських кредитів як джерела фінансування капіталовкладень становить 20–40%; у науково-технічній сфері кредитні ресурси – близько 7% загального обсягу фінансування НДДР, тоді як кошти позабюджетних фондів та інші залучені засоби – понад 20%. Частка інвестицій, що направляються комерційними банками на виробничі інновації, не перевищує 2%. Причина полягає і в банківській кризі, і у високій вартості кредитів, і у відсутності зацікавленості банків.

Організація довгострокового кредитування, як правило, ґрунтується на таких основних принципах: забезпеченість, терміновість, платність, цільовий характер використання запозичених коштів. Всі питання, що виникають із приводу кредитування, вирішуються безпосередньо між банком і підприємством-позичальником. У ході вирішення питання про видачу довгострокового інноваційного кредиту банк аналізує перспективи економічного зростання підприємства, яке кредитується, можливості реалізації продукції та очікуване зростання доходу. Таку інформацію містять бізнес-плани, які готуються по кожному інноваційному проекту. Труднощі залучення зовнішніх джерел фінансування змушують підприємства орієнтуватися на прибуток від основної і непрофільної діяльності. Крім прибутку, найважливішим джерелом власних засобів підприємств є амортизаційні відрахування.

Вважаємо, що для фінансової підтримки малих інноваційних підприємств доцільно використовувати такі інструменти, як компенсація сплати відсотків, безвідсоткове кредитування та державне гарантування банківських кредитів для малих інноваційних підприємств. З метою

збільшення інвестицій у високотехнологічні підприємства варто забезпечити фінансову підтримку венчурних фондів. Згідно з даними Української Асоціації Інвестиційного Бізнесу, в Україні діє більше 50 таких фондів, які зосереджені у вкладах у нерухомість. Міжнародні венчурні фонди не зацікавлені у фінансуванні вітчизняних інноваційних підприємств внаслідок складної економічної ситуації, політичної нестабільності, низького рівня якості запропонованих технологій.

Таким чином, варто запропонувати державне співфінансування фондів венчурного капіталу в інноваційній сфері із Національного фонду досліджень. Повноваження даного фонду розповсюджуватимуться на оцінку ринку венчурного капіталу в Україні, регулювання діяльності венчурних фондів, залучення іноземного капіталу та співпрацю із міжнародними установами. В даному випадку необхідно удосконалити законодавчу базу, що варто здійснювати у формі співпраці із відповідними бізнес-асоціаціями.

Пропозиції стосовно розширення доступності фінансових ресурсів для підприємств стосуються також просування небанківських методів підтримки, оскільки визначено, що підприємства, що потребують зовнішнього фінансування, традиційно орієнтуються виключно на банківські кредити. Таким чином, варто розширити перелік фінансових інструментів підтримки, доступних малому підприємству за рахунок сприяння розвитку лізингових, факторингових операцій, кредитування за допомогою кредитних спілок та боргових облігацій на фондовому ринку, регулювання діяльності венчурних фондів, залучення іноземного капіталу та співпрацю із міжнародними установами.

Висновки з проведеного дослідження. Виходячи з проведених досліджень, можна зробити висновок про те, що в сучасних умовах основним джерелом фінансування інноваційної діяльності вітчизняних підприємств в Україні є власні кошти. Привертає до себе увагу значне зменшення фінансування інновацій іноземними інвесторами.

Опираючись на досвід та досягнення європейських країн у сфері підтримки розвитку малого підприємництва, ключовими факторами успішної реалізації державної фінансової підтримки в Україні можуть стати: орієнтація на підтримку розвитку малого інноваційного підприємництва за рахунок кредитно-гарантійних механізмів та підтримки венчурного фінансування; полегшення доступу малих підприємств до небанківських джерел фінансування, сприяння розвитку лізингових, факторингових операцій, кредитування за допомогою кредитних спілок та боргових облігацій на фондовому ринку, регулювання діяльності венчурних фондів, залучення іноземного капіталу та співпрацю із міжнародними установами та організаціями.

Бібліографічний список

1. Зянько В.В., Єпіфанова І.Ю., Зянько В.В. Інноваційна діяльність підприємств та її фінансове забезпечення в умовах трансформаційних змін економіки України: монографія. Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2015. 172 с.
2. Возняк Г.В., Кузнєцова А.Я. Інноваційна діяльність промислових підприємств та способи її фінансування в Україні: монографія. Київ: УБС НБУ, 2007. 183 с.
3. Почтовюк А.Б. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності підприємств в сучасних умовах. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2016. № 3(75). С. 133-140.
4. Колодяжна І.В., Борблік К.Е. Джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств України. *Економіка і суспільство*. 2017. № 9. С. 448-453.
5. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку України: монографія / ред. Диба М.І., Юркевич О.М. Київ: КНЕУ, 2013. 425 с.
6. Федулова Л.І. Концептуальна модель інноваційної стратегії України. *Економіка і прогнозування*. 2012. № 1. С. 87-100.
7. Alti A. How Sensitive Is Investment to Cash Flow When Financing Is Frictionless? *The Journal of Finance*. 2003. Vol. 58. Issue 2. P. 707-722. DOI: <http://doi.org/10.1111/1540-6261.00542>.
8. Agca S., Mozumdar A. The impact of capital market imperfections on investment-cash flow sensitivity. *Journal of Banking & Finance*. 2008. Vol. 32. Issue 2. P. 207-216. DOI: <http://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2007.02.013>.
9. Ascioğlu A., Hegde S.P., McDermott J.B. Information asymmetry and investment-cash flow sensitivity. *Journal of Banking & Finance*. 2008. Vol. 32. Issue 6. P. 1036-1048. DOI: <http://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2007.09.018>.
10. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (дата звернення: 02.09.2019).
11. Сіденко В.Р. Інноваційна модель розвитку ЄС – від Лісабонської стратегії до «Європи 2020». *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. 2011. № 1. С. 113-126.
12. Принципи формування і механізми реалізації фінансової політики приватизованих підприємств: монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. М.А. Козоріз; Інститут регіональних досліджень НАН України. Львів: ЛБІ НБУ, 2004. 357 с.

13. Захарченко В.І., Корсікова Н.М., Меркулов М.М. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 448 с.
14. Інвестиційно-інноваційна діяльність: теорія, практика, досвід: монографія / за ред. М.П. Денисенка, Л.І. Михайлової. Суми: Університетська книга, 2008. 1050 с.
15. Симоненко Д.С. Основні підходи щодо визначення сутності та джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств України. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. Вип. 4(47). С. 98-104.
16. Наука та інноваційна діяльність за 2018 рік: статистичний збірник. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/16/Arch_nay_zb.htm (дата звернення: 03.09.2019).
17. Руденко І.В., Постольна Н.О., Голованова О.М. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності в Україні. *Проблеми та перспективи розвитку підприємництва: мат. XII Міжнар. наук.-пр. конф.* Харків: ХНАДУ, 2018. С. 158-160.

References

- Zianko, V.V., Yepifanova, I.Yu. and Zianko, V.V. (2015), *Innovatsiina diialnist pidpriemstv ta yiyi finansove zabezpechennia v umovakh transformatsiinykh zmin ekonomiky Ukrainy* [Innovative activity of enterprises and its financial support in the conditions of transformational changes of economy of Ukraine], monograph, UNIVERSUM-Vinnitsia, Vinnitsia, Ukraine, 172 p.
- Vozniak, H.V. and Kuznietsova, A.Yu. (2007), *Innovatsiina diialnist promyslovykh pidpriemstv ta sposoby yiyi finansuvannia v Ukraini* [Innovative activity of industrial enterprises and ways of its financing in Ukraine], monograph, UBS NBU, Kyiv, Ukraine, 183 p.
- Pochtoviuk, A.B. (2016), "Financial support of innovative activity of enterprises in modern conditions", *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli*, no. 3(75), pp. 133-140.
- Kolodiazna, I.V. and Borblik, K.E. (2017), "Sources of financing of innovative activity of Ukrainian enterprises", *Ekonomika i suspilstvo*, no. 9, pp. 448-453.
- Dyba, M.I. and Yurkevych, O.M. (Ed.), *Finansove zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku Ukrainy* [Financial support for innovative development of Ukraine], monograph, KNEU, Kyiv, Ukraine, 425 p.
- Fedulova, L.I. (2012), "Conceptual model of Ukraine's innovation strategy", *Ekonomika i prohnouzuvannia*, no. 1, pp. 87-100.
- Alti, A. (2003), "How Sensitive Is Investment to Cash Flow When Financing Is Frictionless?", *The Journal of Finance*, Vol. 58, Issue 2, pp. 707-722. DOI: <http://doi.org/10.1111/1540-6261.00542>.
- Agca, S. and Mozumdar, A. (2008), "The impact of capital market imperfections on investment-cash flow sensitivity", *Journal of Banking & Finance*, Vol. 32, Issue 2, pp. 207-216. DOI: <http://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2007.02.013>.
- Ascioglu, A., Hegde, S.P. and McDermott, J.B. (2008), "Information asymmetry and investment-cash flow sensitivity", *Journal of Banking & Finance*, Vol. 32, Issue 6, pp. 1036-1048. DOI: <http://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2007.09.018>.
- Verkhovna Rada Ukrainy (2015), *Pro naukovu i naukovo-tekhnicnu diialnist* [About scientific and scientific and technical activity], *Zakon Ukrainy* dated 26.11.2015 no. 848-VIII, available at: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (access date September 02, 2019).
- Sidenko, V.R. (2011), "An innovative model for EU development – from the Lisbon Strategy to Europe 2020", *Problemy innovatsiino-investytsiinoho rozvytku*, no. 1, pp. 113-126.
- Kozoriz, M.A. (Ed.) (2004), *Pryntsypy formuvannia i mekhanizmy realizatsii finansovoi polityky pryvatyzovanykh pidpriemstv* [Principles of formation and mechanisms of implementation of financial policy of privatized enterprises], monograph, LBI NBU, Lviv, Ukraine, 357 p.
- Zakharchenko, V.I., Korsikova, N.M. and Merkulov, M.M. (2012), *Innovatsiinyi menedzhment: teoriia i praktyka v umovakh transformatsii ekonomiky* [Innovation management: theory and practice in the conditions of economic transformation], tutorial, Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine, 448 p.
- Denysenko, M.P. and Mykhailova, L.I. (Ed.) (2008), *Investytsiino-innovatsiina diialnist: teoriia, praktyka, dosvid* [Investment and innovation activity: theory, practice, experience], monograph, Universytetska knyha, Sumy, Ukraine, 1050 p.
- Symonenko, D.S. (2012), "Basic approaches to determining the nature and sources of financing of innovative activity of Ukrainian enterprises", *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, Iss. 4(47), pp. 98-104.
- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2019), *Nauka ta innovatsiina diialnist za 2018 rik: statystychnyi zbirnyk* [Science and innovation activity for 2018: a statistical yearbook], available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/16/Arch_nay_zb.htm (access date September 03, 2019).
- Rudenko, I.V., Postolna, N.O. and Holovanova, O.M. (2018), "Financial support of innovative activity in Ukraine", *Problemy ta perspektvyvy rozvytku pidpriemnytstva: mat. XII Mizhnar. nauk.-pr. konf.* [Problems and prospects of entrepreneurship development: materials XII International scientific and practical conference], KhNADU, Kharkiv, Ukraine, pp. 158-160.

Волошук В.Р. ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Мета. На основі системного підходу та узагальнення теоретичних й науково-практичних підходів розкриття джерел, видів, динаміки, обсягів і структури фінансування інноваційної діяльності в Україні.

Методика дослідження. Для досягнення поставленої мети в роботі застосовано системний та логіко-діалектичний підходи, а також наступні методи: абстрактно-логічний – при постановці мети і завдань дослідження; монографічний – при вивченні літературних джерел, законодавчих чи інших нормативно-правових актів та практики фінансування інноваційної діяльності; порівняльного аналізу – при визначенні відмінностей джерел, видів, динаміки, обсягів і структури фінансування інноваційної діяльності в Україні та країнах з розвинутою ринковою економікою; систематизації – при узагальненні джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств; статистико-економічний – при зборі, обробці статистичних даних; аналізу і синтезу – для розробки напрямів оптимізації джерел та обсягів фінансування інноваційної діяльності підприємств.

Результати. Обґрунтовано, що для фінансової підтримки малих інноваційних підприємств доцільно використовувати такі інструменти, як: компенсація сплати відсотків, безвідсоткове кредитування та державне гарантування банківських кредитів для малих інноваційних підприємств. З метою збільшення інвестицій у високотехнологічні підприємства варто забезпечити фінансову підтримку венчурних фондів.

Наукова новизна. Обґрунтовано необхідність розширення доступності фінансових ресурсів для підприємств за рахунок просування небанківських методів підтримки недержавної системи фінансування, що, на відміну від існуючих джерел, дасть змогу використовувати потенційні джерела і задовільнити потребу оновлення та активізації інноваційної діяльності.

Практична значущість. Внесено пропозиції щодо розширення переліку фінансових інструментів підтримки, доступних малому підприємству та для збільшення фінансування інноваційної діяльності середніх і великих за розмірами підприємств, за рахунок сприяння розвитку лізингових, факторингових операцій, кредитування за допомогою кредитних спілок та боргових облігацій на фондовому ринку, діяльності венчурних фондів, залучення іноземного капіталу та активної співпраці із міжнародними установами.

Ключові слова: фінансових ресурси, підприємства, небанківські методи, підтримка, банківські кредити, підприємництва, кредитно-гарантійні механізми, венчурне фінансування, інноваційна діяльність.

Voloshchuk V.R. SOURCES OF FINANCING INNOVATIVE ACTIVITIES OF ENTERPRISES

Purpose. The aim of the article is to determine sources of financing of innovative activity of enterprises on the basis of a systematic approach and generalization of theoretical, scientific and practical approaches of disclosure of sources, types, dynamics, volumes and structure of financing of innovative activity in Ukraine.

Methodology of research. Systematic, logical and dialectical approaches are applied in the working order to achieve this goal, as well as the following methods: abstract and logical – when setting the purpose and tasks of the research; monographic – when studying literary sources, legislative or other normative legal acts and practice of financing innovative activity; comparative analysis – in determining the differences of sources, types, dynamics, volumes and structure of financing of innovative activity in Ukraine and countries with developed market economy; systematization – at generalization of sources of financing of innovative activity of the enterprises; statistical and economic – at collection, processing of statistical data; analysis and synthesis – to develop directions for optimization of sources and volumes of financing of innovative activity of enterprises.

Findings. It is substantiated that for financial support of small innovative enterprises it is advisable to use such tools as: interest payment compensation, interest-free lending and state guarantee of bank loans for small innovative enterprises. It is necessary to provide financial support for venture funds in order to increase investments in high-tech enterprises.

Originality. The necessity to increase the availability of financial resources for enterprises by promoting non-bank methods of supporting the non-governmental financing system is substantiated, which, unlike existing sources, will allow to use potential sources and satisfy the need for renewal and activation of innovative activity.

Practical value. Suggestions are made to expand the list of financial support instruments available to small businesses and to increase the financing of innovation activities of medium and large enterprises by facilitating the development of leasing, factoring operations, crediting through credit unions and debt bonds in the stock market, venture capital activities attracting foreign capital and active cooperation with international institutions.

Keywords: financial resources, enterprises, non-banking methods, support, bank loans entrepreneurship, credit-guarantee mechanisms, venture financing, innovative activity.

Волошук В.Р. ИСТОЧНИКИ ФИНАНСИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ

Цель. На основе системного подхода и обобщения теоретических и научно-практических подходов раскрытие источников, видов, динамики, объемов и структуры финансирования инновационной деятельности в Украине.

Методика исследования. Для достижения поставленной цели в работе применены системный и логико-диалектический подходы, а также следующие методы: абстрактно-логический – при постановке целей и задач исследования; монографический – при изучении литературных источников, законодательных или иных нормативно-правовых актов и практики финансирования инновационной деятельности; сравнительного анализа – при определении различий источников, видов, динамики, объемов и структуры финансирования инновационной деятельности в Украине и странах с развитой рыночной экономикой; систематизации – при обобщении источников финансирования инновационной деятельности предприятий; статистико-экономический – при сборе, обработке статистических данных; анализа и синтеза – для разработки направлений оптимизации источников и объемов финансирования инновационной деятельности предприятий.

Результаты. Обосновано, что для финансовой поддержки малых инновационных предприятий целесообразно использовать такие инструменты, как: компенсация уплаты процентов, беспроцентное кредитование и государственное гарантирование банковских кредитов для малых инновационных предприятий.

С целью увеличения инвестиций в высокотехнологичные предприятия следует обеспечить финансовую поддержку венчурных фондов.

Научная новизна. Обоснована необходимость расширения доступности финансовых ресурсов для предприятий за счет продвижения небанковских методов поддержки негосударственной системы финансирования, что, в отличие от существующих источников, позволит использовать потенциальные источники и удовлетворить потребность обновления и активизации инновационной деятельности.

Практическая значимость. Внесены предложения по расширению перечня финансовых инструментов поддержки, доступных малому предпринимательству и для увеличения финансирования инновационной деятельности средних и крупных по размерам предприятий, за счет содействия развитию лизинговых, факторинговых операций, кредитования с помощью кредитных союзов и долговых облигаций на фондовом рынке, деятельности венчурных фондов, привлечения иностранного капитала и активного сотрудничества с международными организациями.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, предприятия, небанковские методы, поддержка, банковские кредиты, предпринимательства, кредитно-гарантийные механизмы, венчурное финансирование, инновационная деятельность.